

גיליון 1 שנה א' התשע"ט

פרשת בראשית

דבר העורך

הדרך להכרת מציאותו יתברך

התרגשות רבה אוהזת בקרבנו עת יוצא לאור 'עלון הכלי יקר', רבנו רבי שלמה אפרים מלונטשיץ זי"ע ידוע בביאורו על התורה 'כלי יקר', אשר מאיר באור חדש את דברי תורתנו הקדושה. ספרי רבנו זי"ע האחרים לא זכו לפרסום כה גדול כפי שזכה ביאורו 'כלי יקר', אך בספריו הרבים אנו מוצאים ביאורים מתוקים ונפלאים, אשר מעניקים יסודות איתנים באמונתנו בהשי"ת, ומעמיקים את הבנתנו בדברי תורתנו הקדושה.

לצערנו הציבור התורני לא זוכה לאור גדול זה, משום שרוב ספרי רבנו זי"ע לא נדפסו מחדש [כמעט] מאז ימיו לפני כארבע מאות שנה.

ומשום סיבה זו, נשתדל להביא בכל שבוע את דברי רבנו זי"ע מכל ספריו, ולהאיר העולם באור חדש ונפלא הגנוז זה מאות בשנים.

ויהי רצון שבזכות גילוי דברי רבנו זי"ע בעל הכלי יקר נזכה לסייעתא דשמיא להצליח להבין ולהשכיל דברי רבנו, ולהביאם לידי אוהבי התורה בכל אתר ואתר.

בברכת התורה

העורך

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ [בראשית א – א]

לכאורה מדוע לא פתחה את התורה בשמו של הקב"ה 'אלהים ברא בראשית', וביארו המפרשים שאין האדם יכול לידע מציאותו ית"ש, אלא שעל ידי מעשה הבריאה האדם יכול להכיר דרכיו ופעולותיו יתברך, אך לעולם לא יכיר האדם מציאותו של הקב"ה. וכן כתב ב'עיר גיבורים' [ריש פרשת אחרי מות] שעצם ידיעת מציאות השי"ת זהו מה שאמרו חז"ל 'במפלא ממך אל תדרוש'. ולכן לא כתבה שם 'אלהים' מיד בתחילת התורה כי כל דרך האדם להכיר השי"ת היא רק על ידי מעשה הבריאה.

ולפי זה יתפרש לנו 'בראשית ברא' כלומר על ידי הבריאה האדם יכול להשיג 'אלהים'.

ויש להקשות דהייתה צריכה תורה לומר 'ברא אלהים בראשית', דהרי יש לנו להקדים שמו ית', ואחרי המילה 'ברא' אנו מכירים מציאותו של 'אלהים' על ידי מעשה הבריאה, ולמה הרחיקה התורה שמו של הקב"ה אחר ב' תיבות 'בראשית ברא אלהים'.

רבנו זי"ע מבאר כי ישנם ג' דרכים לידע מציאות השי"ת. א. על ידי התורה – כי התורה מפרסמת האמונה כי הקב"ה ברא העולם. ב. על ידי ישראל – עם ישראל מפרסם מציאות השי"ת לא קבלה מדור דור עד אדם הראשון, שהיה עד נאמן על בריאת העולם. ג. על ידי חקירת כל הנמצאים בעולם התחתון ובעולם העליון, והיא מדרגה גבוהה עד למאד אשר רוב בני האדם אינם יכולים להגיע למדרגה זו.

ולכן כתבה התורה 'בראשית ברא אלהים', בראשית – היינו ישראל שנקראו ראשית, שהם מפרסמים את העדות הנאמנה על בריאת העולם. ברא – על ידי התבוננות במעשי הקב"ה ובדרכיו האדם יכול לידע מציאותו יתברך. ולאחר ידיעת שני דברים אלו האדם מגיע אל הכרת מציאות 'אלהים'.

לפי זה רוב בני האדם מכירים מציאותו ית"ש בב' מדרגות מתוך ג'. כלומר הם מכירים מציאותו ית' אחר הידיעה מעצם ההתבוננות במעשה הבריאה שנכתבה על ידי התורה, ועל ידי עדותם של עם ישראל דור אחר דור מאדם הראשון שחזה במעשה הבריאה.

אך המלאכים דרגתם גבוהה מדרגת בן אנוש והם מכירים מציאותו ית"ש אחר ג' המדרגות, כי הרי הם רואים את מעשיו של הקב"ה הן בעולם התחתון והן בעולם העליון. ומדרגתם גבוהה בידיעת מציאותו יתברך מדרגת בן אנוש.

ולפי זה מבואר מדוע המלאכים מזכירים שמו יתברך אחר ג' מילים שאומרים 'קדוש קדוש קדוש' ואילו עם ישראל אומרים שמו יתברך אחר ב' מילים 'שמע ישראל ד'. כי עם ישראל דרגת שכלם מוגבלת והם מכירים מציאותו רק מתוך התורה ועדות נאמנה של עם ישראל, ואילו המלאכים יודעים אף על ידי חקירת ג' עולמות.

זכות הוצאת גיליון זה
לרפואת האשה החשובה
מרת אילה בת נחמה
לרפ"ש

'אל נא רפא נא לה'

לפתח חטאת רובץ

לפתח חטאת רובץ ואלו תשוקתו [בראשית ד, ז]

חז"ל [ברכות סא.] המשילו את היצר הרע לזבוב, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה [קהלת י, א] 'זבובי מות יבאיש', וביאור הדבר דהנה הזבוב כח פיו חלש עד למאד, ואינו יכול לעשות נקב בבשר שלם, אך כאשר ישנו פתח פתוח בגוף האדם שם רובץ הזבוב, ויש בפיו כח להגדיל הנקב.

כך גם היצר הרע כוחו חלוש לעשות פרצה באדם השלם, אך כאשר מוצא הוא פרצה בשלמות האדם, אפילו פרצה קטנה, אז יש בידו להרחיב הפרצה. וזהו מה שאמרו חז"ל [שבת קד.] 'הבא לטמא פותחין לו', ועל ידי פתח קטן זה שפרץ האדם בשלמותו, גרם שיוכל היצר הרע למצוא מקום לשכון בקרבו, ולהרחיב חטאיו.

ולפי זה מבאר רבנו ז"ע דברי הילקוט [סוף פרשת בשלח] שמדמה עמלק לזבוב, ולמה המשילו חז"ל את עמלק לזבוב, אין זה אלא כי כמו שהזבוב אינו יכול לרבוץ על האדם כל עוד גוף האדם שלם, כך גם עמלק לא היה יכול להזדווג עם עם ישראל כאשר היו שלמים עם ה'. אך כאשר הגיעו ל'רפידים' שם רפו ידיהם מן התורה, פתחו פתח לעמלק להזדווג עמהם.

ובפרשת בשלח [יז, ח] מוסיף רבנו ז"ע, שלר רק שלמים היו עם ה', אלא אף בניהם שכן השלום, אבל ב'מסה ומריבה', שהחלו לריב האחד עם השני, מצא עמלק מקום משכן בתוכם ולהזדווג עמהם. ועל ידי כך להחטיאם.

ומבואר בדבריו ששורש חטא 'רפידים' הוא על ידי הפירוד ביניהם, דאם היו עם ישראל בשלום ביניהם לא היו מגיעים לרפיון בלימוד התורה, ורק לאחר שלא היה שלום ביניהם הגיעו למצב של 'רפידים' והצליח עמלק להזדווג עמהם. ומכאן ילמד האדם גודל חטא המחלוקת, ועד כמה רחבה השפעתו.

ולפי זה מבוארים דברי חז"ל [תנחומא תצא, ט] 'פורץ גדר ינשכו הכלב', כי עיקר שורש החטא הוא מן הפרצה הקטנה הראשונית, ועל ידי פרצה זו יכול הגנב היינו היצר הרע לחדור ולהרחיב גבולותיו.

וזהו ביאור המשך הפסוק 'ואליך תשוקתו', כאשר פרץ האדם פרצה בשלמותו, והניח מקום ליצר הרע להכנס, אין היצר הרע מסתפק במקום זה, אלא 'ואליך תשוקתו', הוא חפץ להרחיב מקום הפרצה, ולהגדיל עוון האדם.

שורש חטא האדם

עץ פרי עושה פרי למינו [בראשית א – יא]

אמרו חז"ל [בראשית רבה ה, ט] חטא חטאה הארץ, כי הקב"ה אמר לה 'עץ פרי היינו שיהיה טעם הפרי כטעם העץ, אבל היא לא עשתה כן. וכאשר חטא האדם נפקדה גם היא על עוונה ונתקללה.

ויש להבין מדוע לא נענשה הארץ מיד כאשר לא עשתה מצות הבורא, ורק לאחר שחטא אדם הראשון נענשה. הרי עונשה הוא על עצם החטא שלא הוציאה טעם העץ כטעם הפרי, ומדוע נקשרו מעשייה לחטא האדם?

מבאר רבנו ז"ע דלאחר חטא האדמה נענשה שתוציא הארץ יתושין ופרעושין [עיי' רש"י] ובטרם חטא האדם, לא נענשה הארץ, כי הרי עונשה גורם רע לאדם, ולא ראוי לו להעניש. אבל לאחר שחטא האדם הרי עונשה יצא אל הפועל. והיה בזה עונש אף לאדם מן היתושין והפרעושין.

ועוד מבאר רבנו ז"ע, דהנה כל מקור חטא אדם הראשון מקורו בחטא האדמה. שכאשר הגיע הנחש אל חוה ואמר לה 'כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן' כלומר וכי ציווה עליכם שלא לאכול מגזע העץ, אמרה לו האשה 'מפרי העץ נאכל'. כלומר רק הפרי ראוי לאכילה ולא גזע העץ. אמר לה הנחש הביטי וראי, הנה הארץ נצטווה להוציא טעם הפרי והעץ שווים, ולא עשתה כן הארץ, ולמרות הכי לא נענשה, הרי תוכלי ללמוד מכך, שגם מי שעובר על מצוות הבורא יתברך אינו נענש. ועל כן יכולה את לאכול מן העץ ולא לחשוש שמא תענשי על כך.

ומצינו בדברי רבנו ז"ע בפרשת אחרי מות [ויקרא יח, כה] על הפסוק 'ותטמא הארץ ואפקוד עוונה עליה', ולכאורה אם חטאו בני האדם מדוע נענשה אף הארץ. אלא מבואר דכל מקור חטא בני האדם הוא מחטא הארץ, אשר שינתה את מצות הבורא יתברך, ועל ידי כך נתגלגל שיחטא אף האדם, ובכל פעם שחוטאים בני האדם אף הארץ נענשת על כך, כי מקור חטא האדם הוא מחטא הארץ.

בעומק הבנת חטא האדמה, מבאר רבנו ז"ע בספרו 'עוללות אפרים' [מאמר קעה] דרצון הקב"ה היה שאף החומר יהיה בדרגת יך ונקי כמעט ללא חומריות, והארץ הוציאה חומר גם ועבה אשר הגדיל את מידת החומריות.

וכאשר אוכל האדם מפרי האדמה, הרי שחומריותו גדלה, ועל ידי החומריות מגיע החטא. ושורש כל זה מחטא האדמה.